

Toespraak rector magnificus Han van Krieken
Ter gelegenheid van de 99^e dies natalis

Kansen op de vulkaan

Een rede tijdens de 99^e verjaardag van onze universiteit voelt net even anders. Nog geen honderd, maar toch speciaal. Kansengelijkheid was 99 jaar geleden belangrijk en is dat nog steeds, immers in onze missie staat dat de Radboud Universiteit wil bijdragen aan gelijke kansen voor iedereen. Straks zal ik Souha Kanj vragen naar de situatie in haar vaderland Libanon. Is daar nog wel sprake van kansen? Laat staan gelijke kansen...

Naast onderwijs, onderzoek en kennisdeling met de samenleving hebben universiteiten in Nederland sinds tijden de wettelijke taak aandacht te besteden aan de persoonlijke ontplooiing van studenten en aan de bevordering van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Daaraan is een paar jaar geleden toegevoegd dat dat laatste tenminste betekent dat de instelling, of degene haar vertegenwoordigt, zich dient te onthouden van discriminatoir gedrag of uitingen. Dat is wel een heel magere uitleg van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, en over persoonlijke ontplooiing wordt niets nader gezegd. Voor de zomer vroeg de onderwijsinspectie mij als rector om een gesprek over dit onderdeel van de wet: hoe vult de Radboud Universiteit dit in? Ik vond dat geen gemakkelijke vraag, die ik als volgt poogde te beantwoorden.

De Radboud Universiteit heeft in haar ambitiedocument "A significant impact" een duidelijke koers neergezet waarin nadrukkelijk de maatschappelijke taak wordt uitgewerkt / geconcretiseerd. Zo krijgen al onze studenten filosofie, en zoals we vorig jaar bekend maakten zal ook elke student zich vanuit het eigen vakgebied bezig houden met duurzaamheidsvragen. Daarnaast hebben we sinds 2020 een programma om het welzijn van studenten te bevorderen met daarin onder andere een plan dat ervoor moet zorgen dat persoonlijke ontwikkeling een belangrijk onderdeel van de opleiding van elke student is. Daarnaast werken we er in ons programma 'diversiteit, inclusie en gelijkheid' aan dat de instelling zich niet alleen onthoudt van discriminatie, maar ook actief discriminatie tegengaat, samen met medewerkers en studenten. Is dat genoeg?

Vorig jaar heb ik me tijdens de dies natalis verontrust uitgesproken over de term Dutch Only die bij sommige studentenhuizen gebruikt wordt bij het visiteren: in mijn ogen een vorm van discriminatie door studenten van onze universiteit. Hoe gaan we daar wat aan doen? Het komt nog steeds voor. Daartegenover staan de massaal positieve reacties van onze studenten en medewerkers op het beschikbaar stellen van een deel van onze campus voor opvang van asielzoekers, en ook die van buurtbewoners en bedrijven in Brakkenstein (artikel Gelderlander).

Het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef krijgt, zoals we dat benoemden in A significant impact, vorm door bij te dragen aan gelijke kansen voor iedereen. Maar hoe doen we dat dan? De afgelopen 99 jaar heeft de Radboud Universiteit door het bieden van een opleiding velen een goede kans gegeven op deelname aan de samenleving op allerlei niveaus. Net als toen heeft onze universiteit een emancipatorische functie, en

biedt ze onderwijs aan opmerkelijk veel zg. eerste-generatie-studenten. Wist u dat ook vandaag de dag meer dan de helft van onze studenten ouders hebben die geen van beiden aan een universiteit gestudeerd hebben? Maar onze verantwoordelijkheid gaat verder. Vorige week is in de Faculteit der Letteren de Letterprins gelanceerd, een gratis spel, gebaseerd op wetenschappelijk inzichten, waarmee kinderen spelenderwijs meer plezier in lezen krijgen, juist ook als in hun thuissituatie lezen niet zo gewoon is. Dat creëert kansen. Hopelijk dragen we daarmee bij aan het verkleinen van de kloof in de samenleving tussen mensen met verschillende opleidingen. Voor middelbare scholieren en andere geïnteresseerden is het spel Demos ontwikkeld om inzicht in de werking van onze democratie te geven. En nog een heel ander voorbeeld hoe onze wetenschap kan bijdragen om kloven te overbruggen: in de Ooijpolder werken boeren en natuurbeschermers samen met onze wetenschappers om tot duurzame natuur en landbouw en veeteelt te komen.

Er zijn op moment echter nog heel andere kansen waar de Radboud Universiteit een rol kan spelen. In Nederland, Europa, de wereld gebeurt erg veel, het is niet bij te houden: klimaatverandering, oorlog, onderling wantrouwen, toenemende armoede. Het lijkt erop dat alles tegelijk misgaat, je kunt er somber van worden, en ik hoor om me heen dat zelfs optimistisch ingestelde mensen zich meer zorgen maken dan ooit. Is er sprake van het einde van een tijdperk, een kantelpunt, disruptie? Mogelijk wel, als je er middenin zit is dat niet zo makkelijk vast te stellen. De geschiedenis leert ons dat dergelijke perioden voor de mensen die erin leefden soms verwarrend waren, maar vaak juist ook niet als zodanig werden ervaren. De uitdrukking 'dansen op de vulkaan' komt uit 1830, een jaar van revolutie in de Nederlanden, inclusief de afscheiding van België. Voor de meesten was het leven in 1831 echter niet veel anders dan in 1829. De dichter Heinrich Heine vulde 12 jaar later het citaat aan met .... 'maar we dansen': het was een jaar van vrede en allerlei technologische ontwikkelingen. De metafoor is op vele manieren in de kunst gebruikt en lijkt ook op de huidige tijd van toepassing: we houden graag vast aan allerlei verworvenheden en luxe, terwijl we ook wel weten dat er het nodige moet veranderen om de uitputting van de aarde tegen te gaan. Veranderen van levensstijl, anders eten, minder reizen valt niet mee: we lijken echt te dansen op een vulkaan die op uitbarsten staat.

Of kunnen we de huidige tijd zien als één van kansen? De kans bijvoorbeeld om stil te staan bij de waarden die we belangrijk vinden: nadenken over de waarde van werk en hoe dat kan overgaan in te hoge werkdruk; het belang van ontspanning, en hoe dat kan overgaan in hedonisme; het goed zorgen voor jezelf en je naasten en hoe dat kan overgaan in egoïsme of discriminatie. Als Radboud Universiteit hebben we afgelopen jaar een brede dialoog gevoerd over onze identiteit en onze kernwaarden: verbonden, nieuwsgierig en reflectief. Mede op basis daarvan kunnen we nu heldere uitspraken doen, zoals "we leiden niet op voor de markt maar leiden op zodat een student het beste uit zichzelf kan halen"; "we doen vooral onderzoek naar het onbekende, vanuit nieuwsgierigheid en niet gestuurd door bedrijfsleven of overheid"; "we vinden de mens belangrijker dan de organisatie". Hoewel dat allemaal makkelijker gezegd is dan gedaan,, biedt bieden werken en denken vanuit deze waarden naar mijn idee enorme kansen!

Vandaag vieren we de verjaardag van onze universiteit, het is feest en we gaan dansen, inderdaad dansen op een vulkaan van een gistende samenleving, en vervolgens aan de slag met de kansen die die borrelende vulkaan ons geeft.